

NOȚIUNEA, IMPORTANȚA ȘI NATURA JURIDICĂ A EXECUTĂRII SILITE

Anatolie BĂNĂRESCU

Uniunea Națională a Executorilor Judecătorești

Investigația abordează instituția executării silite, care este un proces, o consecutivitate de acte și fapte materiale, reglementate de legea pozitivă, îndreptat spre transpunerea în realitatea obiectivă a dispozitivului hotărârii judecătorești susceptibile de executare. Executarea silită este ultima fază a procesului civil și una dintre formele de manifestare a acțiunii civile.

Cuvinte-cheie: *procedură de executare, executare silită, executori judecătorești, proces civil.*

NOTION, IMPORTANCE AND JURIDICAL NATURE OF FORCED EXECUTION

The investigation deals with the institution of enforcement which is a process, a consecutiveness of material acts and facts regulated by the positive law, headed for their transposition into objective reality of the device of the judicial decision capable of execution. The enforcement is the last phase of the civil process and one of the forms of civil action.

Keywords: *enforcement procedure, enforcement, bailiffs, civil process.*

Constituția Republicii Moldova garantează oricărei persoane dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime [3, art.20 alin. (1)]. Din prevederile Constituției reiese fără echivoc că „satisfacția” din partea instanțelor judecătorești competente nu poate fi „efectivă” în condițiile în care actul de dispoziție al instanței nu se execută sau se execută tardiv. Riscurile neexecutării hotărârilor judecătorești nu le suportă doar persoana interesată, ci întreaga societate, care este cointeresată în respectarea ordinii de drept și a legalității. În acest sens, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului s-a expus foarte tranșant și exact, menționând că Convenția europeană pentru protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului garantează dreptul oricărei persoane ca o instanță să se pronunțe asupra contestațiilor sale cu caracter civil. Totuși, acest drept ar fi iluzoriu dacă ordinea juridică internă a unui stat ar permite ca o decizie judecătorească definitivă și obligatorie să rămână inoperantă față de una dintre părți. În fapt, dacă art.6 CEDO nu ar garanta și executarea hotărârii judecătorești, s-ar crea situații incompatibile cu principiul preeminenței dreptului pe care statele s-au angajat să-l respecte odată cu ratificarea Convenției. Astfel, executarea unei hotărâri judecătorești trebuie considerată ca făcând parte din „proces” în sensul art.6 CEDO [8, p.637].

Apărarea efectivă a drepturilor subiective civile pe cale judecătorească ar fi lipsită de potență fără posibilitatea de a aduce silit la îndeplinire dispozitivul hotărârii judecătorești prin care se ordonă restabilirea dreptului lezat. În zadar ar irosi reclamantul timp și bani dacă nu ar exista posibilitatea legală de a înfrânge rezistența părâtului care se eschivează de la executarea hotărârii judecătorești. Acestea sunt rațiunile în vederea cărora toate statele civilizate au reglementat, într-o formă sau alta, executarea silită.

În vederea concretizării sintagmei „apărare efectivă” utilizate de Legea Supremă, legiuitorul a reglementat procedura executării silite printr-o lege organică distinctă – Codul de executare. Respectivul Cod reglementează principiile generale ale executării silite, executarea silită a documentelor executorii, statutul executorului judecătorec, cheltuielile de executare, participanții la procedura de executare, procedura de executare propriu-zisă, obiectul executării silite etc.

Executarea silită poate fi privită din mai multe puncte de vedere.

Într-o primă accepțiune, executarea silită este privită ca o totalitate de norme juridice, constituite într-un sistem, ce reglementează mecanismul de aducere a situației de fapt a raportului juridic litigios în deplină concordanță cu dispozitivul hotărârii judecătorești care a tranșat cu puterea lucrului judecat litigiul dintre părți [10, p.373]. Cu alte cuvinte, executarea silită este o ramură de drept distinctă. În acest sens, urmează de făcut precizarea că legiuitorul moldav a reglementat procedura executării silite într-un act normativ distinct de Codul de procedură civilă, din care motiv suntem dispuși să considerăm că normele cuprinse în Codul de executare (Cartea Întâi) și în Legea cu privire la executorii judecătorești formează o nouă ramură de drept – Drept execuțional civil. Aceasta este și abordarea legiuitorului din Federația Rusă. Legiuitorul român însă, urmând modelul legiuitorului francez, a reglementat executarea silită în Codul de procedură civilă, ceea ce,

din punctul nostru de vedere, este mai rațional. Dar, din moment ce legiuitorul moldav abordează executarea silită ca o ramură de drept distinctă, urmează să precizăm că aceasta are un obiect propriu de reglementare, că este guvernată de principii proprii și de un ansamblu de metode de reglementare proprii. Obiectul executării silite îl reprezintă raporturile juridice dintre executorii judecătorești, părți, instanța de judecată și alte persoane în procesul de executare a actelor de dispoziție ale organelor jurisdicționale. Între raporturile stabilite în cadrul procesului civil și cele stabilite în cadrul executării silite există o strânsă interdependență. Astfel, anume raporturile stabilite în cadrul procesului civil reprezintă temeiul apariției raporturilor de executare silită. Și viceversa, raporturile de executare reprezintă, în anumite situații, premisa declanșării procedurii judiciare în ordine civilă, cum ar fi, spre exemplu, cazul contestării actelor executorului judecătoresc (art.161-161³ din Codul de executare al Republicii Moldova). În contextul delimitării procedurii civile de executarea silită, urmează să precizăm că în doctrina rusă [9, p.373-376] se face delimitarea în primul rând sub aspectul obiectului acestor ramuri de drept, care are mai multe dimensiuni. Astfel, o primă dimensiune o constituie declanșarea proceselor respective. Procesul civil este declanșat de către reclamant prin intermediul cererii de chemare în judecată, în care sunt formulate careva pretenții, de regulă sunt revendicate careva drepturi potrivnice altei persoane. Procedura de executare este declanșată de prezentarea titlului executoriu către executorul judecătoresc. Anume sub aspectul declanșării respectivelor proceduri doctrina rusă observă că executarea silită nu este o fază a procesului civil; or, declanșarea acesteia este foarte asemănătoare cu declanșarea însăși a procesului civil.

Într-o altă accepțiune, executarea silită este un proces, o consecutivitate de acte și fapte materiale, reglementate de legea pozitivă, îndreptat spre transpunerea în realitatea obiectivă a dispozitivului hotărârii judecătorești susceptibile de executare. Cu toate că în doctrină un asemenea punct de vedere nu se întâlnește, totuși considerăm că executarea silită poate fi privită ca un proces; or, consecutivitatea actelor și faptelor sus-numite reprezintă dinamica acestui grup omogen de raporturi juridice, iar la executarea silită participă mai mulți subiecți și aceasta se desfășoară în timp. Executarea silită mai poate fi privită ca disciplină didactică sau ca știință distinctă de procesul civil, însă în contextul prezentei incursiuni științifice aceste aspecte sunt mai puțin relevante.

În doctrina română, executarea silită este definită ca fiind ultima fază a procesului civil și una dintre formele de manifestare a acțiunii civile [6, p.1041]. Printre cei mai de seamă autori care au abordat tematica executării silite îi putem menționa pe D.Negulescu, E.Herovanu, V.Cădere, A.Hilsenrad, Gr.Porumb, I.Stoenescu, S.Zilberstein, V.M. Ciobanu, I.Leș, G.Boroi, E.Oprina și al.

Printre cele mai semnificative definiții date executării silite o putem aminti pe cea a lui D.Negulescu, care o definește ca fiind totalitatea regulilor prin care forța publică este pusă în mișcare pentru a face să se respecte drepturile atribuite sau recunoscute creditorilor [5, p.505]. O altă definiție originală dată executării silite aparține reputatului procedurist Gr.Porumb. Potrivit acestui autor, faza procesuală a executării silite se caracterizează prin existența unor norme procedurale destinate a institui mijloace eficiente pentru realizarea dispozițiilor cuprinse într-un titlu executoriu.

Printre savanții ruși din perioada antebelică, care au făcut incursiuni științifice semnificative în materie de executare silită, îi putem aminti pe К.Мальшев, Т.М. Яблочков, Е.В. Васьковский, А.Х. Гольмстен, К.Анненков, М.Малинин și al.

O definiție foarte originală a executării silite a fost formulată încă în 1879 de către К.Мальшев, potrivit căruia executarea silită reprezintă, *stricto sensu*, modificarea silită a raporturilor (*dintre părțile litigante – n.n.*) în temeiul hotărârii judecătorești sau al altui titlu executoriu [10, p.373]. Într-adevăr, esența executării silite a fost expusă foarte precis de către autorul rus la sfârșitul secolului XIX; or, executarea silită într-adevăr presupune acte materiale – încasare, evacuare etc., care vin să restabilească efectiv dreptul subiectiv civil încălcat de către debitor. În cursul procesului civil (dacă e să abordăm problema prin prisma doctrinei ruse) sau în cursul judecării pricinii de către instanțele judecătorești (dacă e să abordăm conceptul doctrinei române) nu se pune problema modificării raporturilor juridice litigioase dintre părțile litigante, ci stabilirea adevărului, reieșind din care magistratul decide dacă acțiunea este fondată și urmează a fi satisfăcută sau, dimpotrivă, este nefondată și urmează a fi respinsă.

O altă subtilitate sesizată la acest capitol este interferența autorităților judecătorești și executive în procesul de executare silită. Astfel, reieșind din reglementările statutului executorului judecătoresc, nu încapе îndoială că acesta nu este exponent al autorității judecătorești, ci mai degrabă al autorității executive, chiar dacă el este considerat pe bună dreptate un „auxiliar al justiției”.

Așadar, putem menționa că executarea silită este un sistem de norme, de natură procesual civilă, care instituie mecanismul de restabilire a drepturilor subiective civile încălcate pe calea executării hotărârilor judecătorești și a altor titluri executorii. Însă, potrivit Codului de executare [8, art.10], executarea silită reprezintă un ansamblu de măsuri, prevăzute de acest Cod, prin care creditorul realizează, prin intermediul executorului judecătoresc, cu concursul organelor de stat abilitate, drepturile sale, recunoscute printr-un document executoriu, dacă debitorul nu-și îndeplinește benevol obligațiile.

În ceea ce privește natura juridică a executării silite, putem menționa că până în prezent nu există o accepțiune bine definită. De-a lungul timpului s-au propus mai multe concepte și abordări. O primă abordare a naturii juridice a executării silite aparține autorului român V.Cădere, care asimilează în totalitate activitatea de executare silită cu activitatea jurisdicțională. Respectiva abordare a fost pe viu criticată în doctrină, pe motiv că ar nesocoti natura administrativă a executării silite [2, p.479-480]. S-a spus, și pe drept cuvânt, că natura actelor executorului judecătoresc îndeplinite în cursul procesului de executare se apropie prin specificul lor de natura unor acte administrative, iar raporturile dintre executor și debitorul executat sunt raporturi de putere.

Problema privind natura juridică a executării silite nu este una de dată recentă, ea a format obiect de preocupare atât în doctrina franceză mai veche, cât și în literatura română antebelică, fiind reluată și de majoritatea proceduriștilor care s-au referit ulterior la această instituție.

Astfel, executarea silită constituie o fază a procesului civil, respectiv o formă de manifestare a acțiunii civile. O atare precizare ar conduce, la o primă analiză, la concluzia, potrivit căreia executarea silită are natura unei activități jurisdicționale.

Totuși, natura juridică a executării silite nu poate fi pe deplin elucidată fără o scurtă retrospectivă a evoluției instituției date de-a lungul secolelor. În Roma antică ideea de executare silită se rezuma în primă etapă la răfuirea creditorului cu debitorul său fără niciun fel de proces. Astfel, creditorul rău-platnicului ajuns la scadență putea să-l priveze de libertate, să-l vândă, să-l pună la lucrări agricole în gospodăria sa până la achitarea datoriei etc. Cu trecerea timpului însă, ideea de recuperare samavolnică a datoriei a fost suprimată. Deja arestarea datornicului se făcea doar cu concursul instanței de judecată. Aceasta a fost consecința introducerii așa-zisei proceduri formulare – *processus per formulas*, care a suprimat în mare parte samavolnicia. Totuși, reminiscențe ale vechiului obicei au rămas în continuare. În cauzele în care datoria era evidentă nu se ajungea în judecată – *in iudicium*, ci se tranșau de către pretor, exponent al puterii executive, *in jure*, în cadrul unei proceduri simplificate. Respectiva procedură simplificată se termina odată cu pronunțarea ordinului de executare a pretorului, care urma să fie pus în aplicare imediat. Dacă debitorul care și-a recunoscut culpa nu executa benevol ceea ce el datora creditorului, acesta era executat silit – *confessus pro iudicta est* [10, p.380-381].

În Evul mediu metodele samavolnice de executare silită s-au păstrat; ele au căpătat o importanță mai pronunțată în comparație cu perioada romană. Doar începând cu formarea ideilor de separare a puterilor în stat, cu consfințirea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului, executarea silită devine o activitate tot mai riguros reglementată și controlată de către exponenții puterii publice. În Franța, spre exemplu, arestul datornicilor a fost abolit abia în 1859.

Cu privire la natura juridică a executării silite, este de menționat că din cele mai vechi timpuri, de când statul a început să controleze și să dirijeze satisfacerea efectivă a creditorilor în cadrul procesului de executare silită, instanța de judecată a fost (și continuă și în prezent să fie) autoritatea investită cu obligația de a supraveghea executarea silită. Chiar dacă majoritatea actelor săvârșite în cursul executării silite sunt de natură administrativă – pur și simplu se pune în aplicare dispozitivul hotărârii respective consfințit în titlu executoriu, fără careva dezbateri contradictorii în ședințe publice cu administrare de probe – totuși, instanța care supraveghează procedura concretă de executare silită poate fi oricând sesizată de persoana interesată în vederea contestării neregulilor depistate în cursul executării.

Considerațiile exprimate de doctrină, pe un plan mai general al fazelor procesului civil și al etapelor prin care trece acțiunea civilă până la realizarea efectivă a dreptului, sunt incontestabil judicioase. În același timp, nu poate fi ignorat faptul că activitatea execuțională are și unele componente care se apropie de activitatea executivă și care prezintă trăsături particulare față de judecata propriu-zisă. O atare împrejurare a justificat de fapt și în trecut acreditarea opiniei, potrivit căreia executarea silită ar avea mai degrabă un caracter mixt – atât jurisdicțional, cât și administrativ [7, p.453]. Activitatea desfășurată de organele de urmărire silită nu poate fi totuși identificată, în toate detaliile sale, cu activitatea de judecată. În primul rând, este de observat că executarea silită nu se caracterizează prin existența unei instrucții propriu-zise, materializate în administrarea unor

dovezi pentru stabilirea dreptului urmărit a fi realizat în justiție. Pe de altă parte, executarea apare, în principiu, ca o fază ulterioară recunoașterii judecătorești a dreptului afirmat prin acțiune.

Intervenția instanței în cursul executării silite este uneori necesară. Este ceea ce se realizează în mod deosebit în sistemul execuțional reglementat prin dispozițiile Codului de procedură civilă. La toate argumentele arătate mai sus se mai adaugă și faptul că, în sistemul actual, executorul judecătoresc este un organ auxiliar al justiției, că „lucrează din ordinul acesteia și sub controlul ei”. Toate aceste considerații, subliniate de doctrina mai veche sau mai recentă, fundamentau opinia, potrivit căreia activitatea de executare silită în cadrul procedurilor reglementate de Codul de executare are un caracter preponderent jurisdicțional.

În concluzie: executarea silită este de natură atât jurisdicțională, cât și administrativă [1, p.90; 4, p.482; 7, p.258]. Cu toate acestea, în prezent asistăm la o diminuare crescândă a rolului instanței de judecată în procesul de executare silită și, respectiv, la creșterea rolului și împuternicirilor executorului judecătoresc. Totuși, considerăm că instanța de judecată nu poate și nici nu va putea fi exclusă total din procesul de executare silită, din simplul motiv că aceasta este investită cu soluționarea litigiilor apărute în general în societate și, în particular, în procesul de executare silită. Crearea unui organ jurisdicțional, altul decât instanța de judecată, care ar tranșa eventualele litigii apărute în cursul executării silite, pare a fi, cel puțin în prezent, o idee utopică.

Bibliografie:

1. BOROI, G. *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*. Vol.II. București: Hamangiu, 2013, p.90. 786 p.
2. Codul de executare al Republicii Moldova din 24 decembrie 2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr.34-35/112, art.10.
3. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1.
4. CIOBANU, V.M., BOROI, G. *Drept procesual civil. Curs selectiv pentru licență*. București: C.H. Beck, 2005, p.479-480. 621 p.
5. *Ibidem*, p.505.
6. LEȘ, I. *Tratat de drept procesual civil*. Ediția a V-a. București: C.H. Beck, 2010, p.1041.
7. ZILBERSTEIN, S., CIOBANU, V.M. *Drept procesual civil. Executare silită*. București: Lumina LEX, 1996, p.453. 254 p.
8. КОПИШУНОВ, Н.М. *Гражданский процесс*. Москва: Эксмо, 2005, с.637. 797с.
9. *Ibidem*, p.373-376.
10. МАЛЫШЕВ, К. *Курс гражданского судопроизводства*. Том III. С.-Петербург: Стасюлевич, 1879, с.373. 448 с.

Prezentat la 19.05.2015